

Ders : 22

Konu : İslam'da Tevazu hk.da

Önce tevazu nedir? Tarifi ile söze başlamak istiyorum. Tevâzu alçak gönüllü olmak demektir. Daha geniş mânasıyla söyleyecek olursak, tevâzu, hakkı kabul edip ona boyun eğmektir. Hak ve doğru olan bir şey, yaşça büyük veya küçük, insanlar arasındaki itibarı bakımından değerli veya değersiz her kim tarafından ortaya konulursa konulsun, itiraz etmeden kabul etmektir. Hakikate böylesine teslim olan kimselere de mütevâzi insan denir.

Tevazu'nun zıddı ise, gurur ve kibirdir. Gurur, büyülenme, kendini beğenme, Hakkı çiğneme, diğer insanları küçük görme, kendini yüksek ve değerli tutma başkalarını ise aşağı görme hastalığıdır. Kibir ise gururla aynı anlamlara gelmekle beraber büyülenmek, büyüklük taslamak, ululuk iddia etmek, kendini başkalarından yüksek görerek onları aşağılamak anlamındadır. Gurur ve kibir şeytanın iki özelliğidir.

Mütevâzi insan kimseye haksızlık etmez. Zira haksız olan kimse; zâlim, kendinden başkasını beğenmeyen, burnu yukarılarda olduğu için de önündeki değerleri göremeyen basiretsiz bir kimsedir. Aşırı gururu sebebiyle hakikatin her yerde ve herkesin eliyle ortaya çıkabileceğini kabul edemez.

Tevazu sahibi olmak, Kur'an ve Sünnette övülmüş, gurur ve kibirli olmak ise alabildiğine yerilmiştir. Gurur ve kibirden bahsedilirken de mutlaka iblis en başta zikredilen isim olmuştur. İblise benzeyen insanlar da iblisin askerleri olarak anılagelmiştir.

Tevazu sahibi olmayı teşvik eden ayet ve hadislerden bazılarını dikkatlerinize sunmak istiyorum:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهَ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٌ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٌ عَلَى الْكَافِرِينَ يُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ ۗ ذَٰلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ ۗ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ

“Ey iman edenler! Sizden biriniz dinden dönerse, şunu iyi bilsin ki, Allah o şahsın yerine, kendisinin sevdiği ve kendisini seven insanlar getirir. Bunlar mü'minlere karşı alçak gönüllü, kâfirlere karşı zorlu kimselerdir.” (Mâide sûresi, 5: 54)

Ayette Allah'ımız direkt olarak biz müminlere, müslümanlara sesleniyor ve bizi muhatap olarak tenbihlerde bulunuyor. Sizden dininden dönecekler olursa bu bizim Rabliğimize bir zarar vermez, ama dönenler kendileri kaybederler. Allah onların yerine başkalarını getirir, bu defa onlar Allah'ın emirlerine uygun hareket ederler. Nitekim İslam tarihinde dinden dönme hadiseleri olmuştur.

Dinden dönme olaylarının üçü Hz. Peygamber zamanında, yedisi Hz. Ebû Bekir devrinde, biri de Hz. Ömer'in hilâfetinde meydana gelmiştir.

Bugün misyonerlerin tesiriyle, az da olsa dininden dönenler görülmektedir. Muhtemelen bu olaylar yarın da görülecektir. Şüphesiz bu gibi olaylar, ebedî saâdeti yakalamışken onu elinden kaçırıp ve kendisini ebedî bir karanlığa bırakan zavallılardan

başkasına zarar vermez. Ancak böyle insanları zor kullanarak, şiddete başvurarak tabiri caiz ise hizaya getirme işini biz yapamayız. Sadece elimiz erişir ve dilimiz dönerse güzellik ve tatlılıkla iknaya çalışırız. Rabbimizden yeniden hidayet nasip etmesi için dualar ederiz. İnanırsanız ki Allah, onların yerine yeni inananları getirir. Bu gelecek olanların da –ayette belirtildiği gibi- kalbleri şefkat dolu mü'minler olurlar ve din ve din kardeşlerine değer verirler. Onları severler. Onlar adına hiçbir fedakârlıktan kaçınmazlar. Böylece kardeşleriyle birlikte Allah'ın rızâsını kazanmaya çalışırlar.

لَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّكَ لَنْ تَخْرِقَ الْأَرْضَ وَلَنْ تَبْلُغَ الْجِبَالَ طُولًا

“Yeryüzünde böbürlenerek dolaşma. Çünkü sen (ağırlık ve azametinle) ne yeri yarabilir ne de dağlarla ululuk yarışına girebilirsin.” (İsra, 17:37)

وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ

“Kibirle de insanlardan yüz çevirme ve yeryüzünde böbürlenerek yürüme! Zira Allah, kendini beğenmiş övünüp duran kimseleri asla sevmez.” (Lokman, 37:18)

İnsanlar, malları ile, servetleri ile, güzellikleri ile öğünürler. Halbuki insanların hayran kalıp alkışladığı her varlığın bir emânet olduğunu düşünemezler ve yanılırlar. Bu göz alıcı imkânları sanki kendi gayret ve güçleriyle elde ettiklerini düşünürler. Bunları kendilerine ihsan eden gücün çok rahatlıkla dilediği zaman çekip alabileceğini hesaba katmazlar. Hep aynı durumda kalacaklarını hayal ederler ve kendilerini üstün görmeye başlarlar. Sadece kendileri gibi olanlarla düşüp kalkarlar. Kendileri gibi olmayanları küçük, seviyesiz ve önemsiz bulurlar. İşte tevazu bu noktada gerekirdi. Böyle yapmayınca yegâne kudret ve kuvvet sahibi, kâinattaki her şeyin tek sahibi olan Allah Teâlâ'yı gazaba getirir de bazan verdiklerini daha bu dünyada geri alır. Aslında bu ceza şekli, eğer değerlendirilebilirse insanın kendine gelmesi için çok iyi bir fırsattır. Fakat ibret alamazsa hüsrân ebediyyen devam eder gider. Zaten gurur ve kibir sahibi olan insanlar bu şımarıklığı ve sarhoşluğu ile ölürse hem dünyasını hem de ahiretini perişan ederler.

Bu noktada Karunun –ki mali zulüm ve haksızlığın simgesidir- kıssasını anlatan ayetler ne kadar manidardır:

إِنَّ قَارُونَ كَانَ مِنْ قَوْمِ مُوسَى فَبَغَى عَلَيْهِمْ وَآتَيْنَاهُ مِنَ الْكُنُوزِ مَا إِنَّ مَفَاتِحَهُ لَتَنْتَوَى بِالْعُصْبَةِ أُولِي الْقُوَّةِ إِذْ قَالَ

لَهُ قَوْمُهُ لَا تَفْرَحْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْفَرِحِينَ

وَابْتَغِ فِيمَا آتَاكَ اللَّهُ الدَّارَ الْآخِرَةَ وَلَا تَنْسَ نَصِيْبَكَ مِنَ الدُّنْيَا وَأَحْسِنَ كَمَا أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَيْكَ وَلَا تَبْغِ الْفُسَادَ

فِي الْأَرْضِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ قَالَ إِنَّمَا أُوتِيتُهُ عَلَىٰ عِلْمٍ عِنْدِي أَوَلَمْ يَعْلَم أَنَّ اللَّهَ قَدْ أَهْلَكَ مِنْ قَبْلِهِ مَنْ

الْقُرُونِ مَنْ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُ قُوَّةً وَأَكْثَرُ جَمْعًا وَلَا يُسْأَلُ عَنْ ذُنُوبِهِمُ الْمُجْرِمُونَ فَخَرَجَ عَلَى قَوْمِهِ فِي زِينَتِهِ قَالَ
الَّذِينَ يُرِيدُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا يَا لَيْتَ لَنَا مِثْلَ مَا أُوتِيَ قَارُونُ إِنَّهُ لَذُو حَظٍّ عَظِيمٍ وَقَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَيَلَكُمْ
ثَوَابُ اللَّهِ خَيْرٌ لِمَنْ آمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا وَلَا يُلْقَاهَا إِلَّا الصَّابِرُونَ فَخَسَفْنَا بِهِ وَبِدَارِهِ الْأَرْضَ فَمَا كَانَ لَهُ مِنْ فِئَةٍ
يَنْصُرُونَهُ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَمَا كَانَ مِنَ الْمُنتَصِرِينَ

Ayetlerin mealleri:

“Kârûn Mûsâ’nın kavminden idi. Kavmine karşı böbürlenerek onlara zulmetmişti. Biz ona öyle hazineler vermiştik ki, anahtarlarını güçlü kuvvetli bir topluluk zor taşırdı. Onun kibirlendiğini gören kavmi kendisine şöyle demişti: - Şımarma! Allah şımaranları sevmez! Allah’ın sana verdiği bu servetle âhiret yurdunu kazanmaya çalış. Dünyadaki nasibini de unutma. Allah sana nasıl iyilik ettiyse, sen de başkalarına iyilik et. Yeryüzünde fesat çıkarmaya çalışma. Allah fesatçıları sevmez. Karun da cevaben: -Ben o serveti kendi bilgimle kazandım, dedi. Kârûn bilmiyor mu ki, Allah daha önceki zamanlarda kendinden daha güçlü, taraftarı daha fazla nice nesilleri helâk etti. (Neler yaptıkları bilindiği için) günahkârlardan günahları sorulmaz bile. Bir gün Kârûn bütün debdebesiyle kavminin karşısına çıktı. Dünya hayatını arzulayanlar: -Kârûn’a verilen keşke bize de verilseydi! Doğrusu o çok şanslı adam, dediler. İlmî olanlar ise: -Yazıklar olsun size! İmân edip iyi işler yapanlara Allah’ın vereceği sevap daha değerlidir. Bu mükâfata ise ancak sabredenler kavuşur, dediler. Sonunda biz onu da, sarayını da yerin dibine geçirdik. Allah’a karşı ona yardım edecek bir kimse bulunamadı. Kendisi de kendini savunup kurtaracak durumda değildi.” (Kasas sûresi , 28:76-81)

Demek ki dünyada saadet ve mutluluğu, âhirette Allah Teâlâ’nın hoşnut olacağı kullarına ikram edeceği cenneti, kazanabilmek yeryüzünde böbürlenmek ve bozgunculuk yapmak suretiyle elde edilemez. Ancak Allah’a iman etmekten kaçmamak, O’na kafa tutmamak, büyüklük taslamamak, kendisine verdiği malı kötü yolda kullanmamakla elde edilebilir.

Raşid halifelerin 5.si olarak kabul edilen Ömer İbni Abdülazîz’in vefât edeceği zamana kadar tekrar tekrar okuduğu şu âyet, bizim için de başucu ayeti olmalı diye düşünüyorum:

Cenab-ı Hak buyuruyor ki:

تِلْكَ الدَّارُ الْآخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِي الْأَرْضِ وَلَا فَسَادًا وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ

“İşte âhiret yurdu! Biz onu yeryüzünde böbürlenmeyi ve bozgunculuk yapmayı istemeyenlere nasib ederiz. Sonunda kazançlı çıkanlar, fenalıktan sakınanlardır.” (Kasas, 28:83)

Allah'ın biz kullarına vermiş olduğu nimetlere körü körüne sahip çıkarak, kendi gücümüzle elde etmiş gibi bencilleşerek ve adeta Karunlaşarak şımarma yerine insanlara, cinlere, kurlara, kuşlara hükmeden Süleyman (as) gibi olmalıyız. O, Belkıs'ın tahtını göz açıp kapayınca kadar kısa bir zamanda Yemen'den Kudüs'e getirme gücünü bahşeden Allah'a teslim olduğunu şöylece ilan etmişti:

قَالَ الَّذِي عِنْدَهُ عِلْمٌ مِنَ الْكِتَابِ أَنَا آتِيكَ بِهِ قَبْلَ أَنْ يَرْتَدَّ إِلَيْكَ طَرْفُكَ فَلَمَّا رآهُ مُسْتَقِرًّا عِنْدَهُ قَالَ هَذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي لِيَبْلُوَنِي أَأَشْكُرُ أَمْ أَكْفُرُ وَمَنْ شَكَرَ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِ وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ رَبِّي غَنِيٌّ كَرِيمٌ

“Kitaptan (Allah tarafından verilmiş) bir ilmi olan kimse ise: Gözünü açıp kapamadan ben onu sana getiririm, dedi. (Süleyman) onu (melikenin tahtını) yanbaşına yerleşmiş olarak görünce: Bu, dedi, şükür mü edeceğim, yoksa nankörlük mü edeceğim diye beni sınamak üzere Rabbimin (gösterdiği) lütfundandır. Şükreden ancak kendisi için şükretmiş olur, nankörlük edene gelince, o bilsin ki, Rabbimin hiçbir şey ihtiyacı yoktur, çok kerem sahibidir.” (Neml, 27:40)

Tevazu hakkında Peygamber Efendimiz (sas) de şu uyarılarda bulunmaktadır:

أَوْحَى إِلَيَّ أَنْ وَعَنْ عِيَّاضِ بْنِ حِمَارٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : « إِنْ اللَّهُ تَوَاضَعُوا حَتَّى لَا يَفْخَرَ أَحَدٌ عَلَى أَحَدٍ ، وَلَا يَبْغِيَ أَحَدٌ عَلَى أَحَدٍ » رواه مسلم

İyâz İbni Himâr radiyallahu anh'den rivayet edildiğine göre Resûlullah (sas) şöyle buyurdu: “Allah Teâlâ bana: **O kadar mütevâzi olun ki, kimse kimseye böbürlenmesin; kimse kimseye zulmetmesin, diye bildirdi.**” (Müslim, Cennet 64. Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, Edeb 40; İbni Mâce, Zühd 16, 23)

وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : « مَا نَقَصَتْ صَدَقَةٌ مِنْ مَالٍ ، وَمَا زَادَ اللَّهُ عَبْدًا بِعَفْوٍ إِلَّا عِزًّا ، وَمَا تَوَاضَعَ أَحَدٌ لِلَّهِ إِلَّا رَفَعَهُ اللَّهُ » رواه مسلم

Ebû Hüreyre radiyallahu anh'den rivayet edildiğine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: “**Sadaka vermekle mal eksilmez. Allah Teâlâ affeden kulunun değerini artırır. Allah rızâsı için alçak gönüllü olanı Allah yüceltir.**” (Müslim, Birr 69. Ayrıca bk. Tirmizî, Birr 82)

وَعَنْهُ قَالَ : إِنْ كَانَتِ الْأُمَّةُ مِنْ إِمَاءِ الْمَدِينَةِ لَتَأْخُذُ بِيَدِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَتَنْطَلِقُ بِهِ حَيْثُ شَاءَتْ . رواه البخاري

Yine Enes radiyallahu anh şöyle dedi:

“Medineli bir adamın hizmetçisi Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem’in elinden tutar, onu istediği yere kadar götürürdü.“ (Buhârî, Edeb 61. Ayrıca bk. İbni Mâce, Zühhd 16)

وعن أبي رِفَاعَةَ تَمِيمِ بْنِ أُسَيْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : انْتَهَيْتُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ يَخْطُبُ . فَقُلْتُ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، رَجُلٌ غَرِيبٌ جَاءَ يَسْأَلُ عَن دِينِهِ لَا يَدْرِي مَا دِينُهُ ؟ فَأَقْبَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَتَرَكَ خُطْبَتَهُ حَتَّى انْتَهَى إِلَيَّ ، فَأَتَى بِكُرْسِيِّ ، فَقَعَدَ عَلَيَّ ، وَجَعَلَ يُعَلِّمُنِي مِمَّا عَلَّمَهُ اللَّهُ ، ثُمَّ أَتَى . خُطْبَتَهُ ، فَأَتَمَّ آخِرَهَا . رواه مسلم .

Ebû Rifâ'a Temîm İbni Üseyd radiyallahu anh şöyle dedi:

Resûlullah (sas) hutbe okurken yanına vardım ve: “Yâ Resûlallah! Dinini bilmeyen bir garip geldi. Dinini sorup öğrenmek istiyor,” dedim. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bana dönüp baktı. Hutbeyi kesip yanıma geldi. Hemen ona bir sandalye getirdiler. Üzerine oturdu ve Allah Teâlâ'nın kendisine öğrettiği bazı şeyleri bana öğretmeye başladı. Sonra tekrar hutbesine dönerek konuşmasını tamamladı. (Müslim, Cum'a 60. Ayrıca bk. Nesâî, Zînet 122)

وعن عبدِ اللَّهِ بنِ مسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : « لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ مِنْ كِبَرٍ » فَقَالَ رَجُلٌ : إِنَّ الرَّجُلَ يُحِبُّ أَنْ يَكُونَ تُؤْبَهُ حَسَنًا ، وَنَعْلُهُ حَسَنًا قَالَ : « إِنَّ اللَّهَ جَمِيلٌ يُحِبُّ الْجَمَالَ الْكِبْرُ بَطْرٌ الْحَقِّ وَغَمَطُ النَّاسِ » رواه مسلم .

Abdullah İbni Mes'ûd radiyallahu anh'den rivayet edildiğine göre Peygamber (sas) şöyle buyurdu: - “Kalbinde zerre kadar kibir olan kimse cennete giremez.”

Sahâbînin biri: “İnsan elbise ve ayakkabısının güzel olmasını arzu eder,” deyince şunları söyledi: “Allah güzeldir, güzeli sever. Kibir ise hakkı kabul etmemek ve insanları küçümsemektir.” (Müslim, İmân 147. Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, Libâs 26; Tirmizî, Birr 61)

وعن سلمة بن الأَكْوَعِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَجُلًا أَكَلَ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِشِمَالِهِ فَقَالَ : « كُلْ يَمِينِكَ » قَالَ : لَا أُسْتَطِيعُ ، قَالَ : « لَا اسْتَطَعْتَ » مَا مَنَعَهُ إِلَّا الْكِبْرُ . قَالَ : فَمَا رَفَعَهَا إِلَى فِيهِ . رواه مسلم .

Seleme İbni Ekva' (ra) şöyle dedi:

Adamın biri Resûlullah (sas)'in yanında sol eliyle yemek yiyordu. Resûl-i Ekrem ona: “Sağ elinle ye!” buyurdu. Adam: Yapamıyorum, diye cevap verdi. Resûlullah (sas) adama:

“**Yapamaz ol!**” buyurdu. Seleme'nin dediğine göre adam kibirinden dolayı böyle söylemişti. Resûlullah'ın bedduasını alınca, elini ağzına götüremez oldu. (Müslim, Eşribe 107)

وَعَنْ حَارِثَةَ بْنِ وَهْبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ : «أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِأَهْلِ النَّارِ ؟ : كُلُّ عُتْلٍ جَوَاطِ مُسْتَكْبِرٍ » متفق عليه . وتقدم شرحه في باب ضَعْفَةِ الْمُسْلِمِينَ

Hârise İbni Vehb (ra) Resûlullah (sas)'i şöyle buyururken dinledim, dedi:

“**Size cehennemliklerin kimler olduğunu söyleyeyim mi? Katı kalbli, kaba, cimri ve kurularak yürüyen kibirli kimselerdir.**” (Buhârî, Eymân 9, Tefsîru sûre (68), 1, Edeb 61; Müslim, Cennet 47. Ayrıca bk. Tirmizî, Cehennem 13; İbni Mâce, Zühd 4)

Bu hadis-i şeriflere baktığımız zaman şu dersleri çıkarabilmemiz mümkündür:

1. Allah Teâlâ birbirimize karşı mütevazi olmamızı emretmektedir.
2. Kullarının küçümsenmesini, horlanmasını, onlara haksızlık edilmesini uygun görmemektedir.
3. Sadaka malı eksiltmez.
4. İnsanları bağışlayan kimsenin değerini Allah Teâlâ artırır.
5. Allah rızâsı için tevâzu gösteren kimse, Cenâb-ı Hakk'ın yardımıyla insanların yanında değerli ve itibarlı bir mü'min olur.
6. Toplumda önemli bir yere sahip olmasalar bile, insanlara Resûlullah Efendimiz gibi anlayışlı ve mütevâzi davranmalıdır.
7. Allah'ın kulu olmak bakımından herkes aynı seviyededir. İnsanlara insan oldukları için değer vermelidir.
8. Resûlullah Efendimiz herkese yardım etmeyi, kendisiyle bitecek işlerini halletmeyi pek severdi.
9. Peygamber Efendimiz mü'minleri çok sever, onlara karşı pek anlayışlı davranırdı. Mü'minlere duyduğu şefkat, merhamet ve tevâzu her davranışında sezilirdi.
10. Dini öğrenmek isteyenlere hemen koşmalı, lüzumlu bilgiler zaman kaybetmeden kendilerine öğretilmelidir.
11. Peygamber Efendimiz'in hutbeyi bırakıp önce iman esaslarını öğretmesi, işlerin önem sırasına göre yapılması gerektiğini ortaya koyuyor.
12. Kibir, Allah'a saygısızlık çizgisine varıp dayanmışsa, kibirlenen kimse, cennete girme şansını yitirir.
13. Kendini büyük, başkalarını küçük görüp böbürlenen kimseler büyük günah işlemiş olurlar.
14. Gurura kapılmamak şartıyla insan güzel giyinebilir.

15. Sağ elle yemek, Peygamber Efendimiz'in sünnetidir. Peygamber sünnetine uygun yaşamak, bir müslümanın en başta gelen görevidir. Sağ elin rahatsızlığı veya kesilmiş olması sebebiyle sol elle yenilebilir.
16. Kibir, âyet ve hadislerle yasaklanan çirkin bir huydur.
17. Dinin buyruklarına bile bile karşı gelen birine beddua edilebilir.
18. Katı kalblilik, kabalık, cimrilik ve kibirlilik cehennemliklerin özellikleridir.
19. Genellikle bütün insanlara, özellikle de müslümanlara alçak gönüllü davranılmalıdır.

Bir de İslam büyüklerinin tavazu ile ilgili ölçü ve değerlendirmelerine kulak verelim: İnsanın mânevî dünyasını perişan eden kibirlilik hastalığına yakalanmamak için tevâzuu Hasan-ı Basrî hazretleri gibi anlamak gerekir.

Tâbiîn neslinin bu büyük âlimine göre tevâzu, **“evinden çıkıp giderken yolda rastladığın her müslümanın senden üstün olduğunu kabul etmektir.”**

Aynı anlayışa sahip büyük sûfi Fudayl İbni İyâz, Kâbe'yi tavaf ederken, kendisi gibi zâhid ve muhaddis olan Şuayb İbni Harb'e şöyle demişti:

“Şuayb! Eğer bu yılki hacca seninle benden daha kötü bir kimse katılmıştır diye düşünüyorsan, bil ki, bu çok fena bir zandır.”

Hz. Ömer'in adaleti, hakka kayıtsız şartsız teslim olmaktan kaynaklanır. Onun bu yönünü dikkate değer bir misâlle belirtelim.

Hz. Ömer halife olduğu yıllarda bir gün ashâb-ı kirâmdan Cârûd İbni Muallâ ile yolda giderken karşılına Havle Binti Sa'lebe çıktı. Artık yaşlanmış olan Havle, Hz. Peygamber zamanında genç bir hanımdı. Yaşlı kocasıyla arasında geçen bir olayı Resûlullah (sas)'e şikâyet etmiş, meselesini halletmek üzere Mücadele sûresinin ilk âyetleri nâzil olmuştu. İşte bu hanım sahâbî: Ömer! diye seslendi. Hz. Ömer durunca Havle ona şunları söyledi: **“Biz seni bir hayli zaman “Ömercik” diye bilirdik. Sonra büyüdün “delikanlı Ömer” oldun. Daha sonra da sana “Mü'minlerin Emîri Ömer” dedik. Allah'dan kork ve insanların işleriyle ilgilen. Zira Allah'ın azabından korkan kimseye uzaklar yakın olur. Ölümünden korkan, fırsatı kaçırmaktan da korkar.”** Bu sözler üzerine Hz. Ömer duygulandı ve ağlamaya başladı. Onun bu haline üzülen Cârûd, Havle'ye dönerek: **“Yeter be kadın! Mü'minlerin Emîri'ni rahatsız ettin,”** dedi. Hz. Ömer arkadaşına şunları söyledi: **“Bırak onu istediğini söylesin! Sen bu kadının kim olduğunu biliyor musun? Bu, şikâyetini Allah Teâlâ'nın arş-ı a'lâdan duyup değer verdiği Havle'dir. Vallahi beni geceye kadar burada tutmak istese, namazımı kılıp gelir yine onu dinlerdim.”**

Yukarıdan beri anlatmaya çalıştığımız tevâzu işte budur. Hak karşısında böylesine boyun bükenler, Cenâb-ı Hak katında aziz olurlar.

Bu hadis-i şerifler içinde bendenizi en çok duygulandıran hadis, bir hizmetçi kızcağızın Peygamberimizin elini tutarak istediği yere götürmesi hadisidir. Bu hadiste onun kölelere karşı da alçak gönüllü olduğunu görmekteyiz. Bu çok önemli bir hadisedir. Çünkü Peygamber Efendimiz'in yaşadığı devirde kadınlara değer verilmezdi. Hele câriye dediğimiz

hizmetçiler, insan yerine konulmazdı. Basit bir hizmetçinin bir peygamberin elinden tutmaya cesaret etmesi ve hele Allah'ın elçisini istediği yere çekip götürmesi olacak şey değildi.

Bir hizmetçinin Peygamber Efendimiz'in elinden tutması demek, Resûlullah'ın ona itiraz etmemesi anlamına gelir. Biat esnasında bile kadınların elini tutmayan Allah'ın Resûlü, aynı titizliği başka zamanlarda da göstermiştir. Şayet buradaki el tutma gerçek mânada elini eline almak ise, o günün şartlarına göre hiç olmayacak böyle bir işi yapmış olan bir kadıncağızın elinden Resûl-i Ekrem Efendimiz'in elini çekip kurtarması, "**hizmetçi parçası**" diye horlanan bir zavallıyı elbette incitecekti.

Hz. Hatice'nin kuaförü diyebileceğimiz Ümmü Züfer adında aklî dengesi pek yerinde olmayan bir kadın vardı. Bir gün Resûl-i Ekrem'e gelerek: **Yâ Resûlallah! Seninle bitecek bir işim var**, dedi. O da: "**Pekâlâ, nerede görüşmemizi istiyorsan görüşüp derdini halledelim**" dedi. Kadınlı yolun kenarına çekilip meselesini halledene kadar görüştüler (Müslim, Fezâil 76; Ebû Dâvûd, Edeb 12).

Günlük hayatımızda da gördüğümüz gibi, önemli kişiler, önemsiz gördükleri kişilere pek zaman ayırmazlar. Yapacak çok işleri olduğunu söyleyerek böyle kimselerden yakalarını kurtarmaya çalışırlar. Resûlullah Efendimiz'in, vahyin ışığıyla aydınlanmış mübarek gönlünde kibirin zerresi bulunmadığını gösteren bu hadîs-i şerîfler, onun hayat felsefesine de ışık tutmaktadır. Buna göre, bir kimsenin işi ve mesleği ne kadar önemli olursa olsun, onun asıl vazifesi, insanlara faydalı olmaktır. En hayırlı İnsanın bize öğrettiği hayat görüşü işte budur.

Tevazu gösterip din kardeşlerimize kol kanat germe noktasında hem bu hadisler bizim için yol gösterici olmalı hem de şu ayet-i kerime rehberimiz olmalı.

Cenab-ı Hak buyuruyor kî:

وَإِخْفِضْ جَنَاحَكَ لِمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ

"Sana uyan mü'minlere alçak gönüllü davran!" (Şuarâ sûresi, 26:215)

Ayette Allah Teâlâ İslâmiyet'e gönül veren kullarını Resûlullah Efendimiz'e emanet ediyor. Onlara karşı mütevazî davranmasını, yardıma ve korunmaya muhtaç olanları himaye etmesini tavsiye buyuruyor.

Bu durum sadece Resûl-i Ekrem (sas)'e değil, onun şahsında bütün mü'minlere yapılmış bir tavsiyedir. Zira Yüce Rabbimiz mü'minleri birbirine kardeş yapmış, sonra da onlara birbirinin derdiyle ilgilenmeyi, birbirinin yarasına merhem olmayı ve kardeşlerinin sıkıntılarını gidermeyi emretmiştir.

Şu halde, mü'minler, kardeş olduklarını hiçbir zaman unutmayacak, birbirlerine asla kaba davranmayacak, kendilerini diğer kardeşlerinden üstün görmeyecek, onları küçümsemeyecek, onlara kardeş gözüyle bakacak, onlardan bir kabalık görünce hemen yüz çevirmeyecek, insan tabiatı böyledir diyerek, kardeşlerine karşı anlayışlı olacaktır.

İyi bir mü'minin diğer mü'min kardeşlerine karşı alçak gönüllü ve merhametli, kâfirlere karşı ise onurlu ve zorlu olması gerektiğini yukarıda geçen Mâide sûresinin 54. Ayetinde görmüştük.

Allah Teâlâ hepimizi gurur ve kibirden muhafaza eylesin, mütevazi kulları arasına ilhak buyursun, din kardeşlerine sahip çıkan, onlara kol ve kanat geren müminlerden eylesin.

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ

“Müminler ancak kardeşirler. Öyleyse kardeşlerinizin arasını düzeltin ve Allah'tan korkun ki esirgenesiniz.” (Hucurat,49:10) ayetini bize unutturmasın. **Amin.**

Alınacak Dersler:

1. Tevazu, Peygamberlerin sıfatı, gurur şeytanın sıfatıdır. Tevazuya sarılıp, gururdan uzak olalım.
2. Kibir ve gurur cehenneme, tevazu ise kişiyi cennete götürür.
3. Müslümanlar, birbirlerine karşı mütevazi olmalı, birbirlerine rahmetle yaklaşmalıdırlar.
4. Karşılaşılan insan kim olursa olsun, küçük görmek caiz değildir. Çünkü herkes Allah'ın kuludur ve mahlukudur.
5. Müminleri çok sevmeli, onların sıkıntılarını kendi sıkıntısı bilip, elinden gelen her çareyi mümin kardeşinin önüne sermelidir.

Ödev:

İslam Tarihinde tevazuu ile meşhur 5 kişiyi tesbit edip, hayatlarını okuyalım.